

15.4. KLO 19.00
KESKIVIKKOSARJA¹⁴
MUSIIKKITALO

KAZUTAKA MORITA
LYÖMÄSOITTIMET

NAOKI YASUDA
LYÖMÄSOITTIMET

JANI NIINIMÄKI
LYÖMÄSOITTIMET

JERRY PIIPPONEN
LYÖMÄSOITTIMET

Sauli Zinovjev: Sospirando 1 "Awake"

CHRISTOFFER SUNDQVIST
KLARINETTI

EMIL HOLMSTRÖM
PIANO

Johannes Brahms: Sonaatti klarinetille ja pianolle
nro 1 f-molli op. 120/1

I Allegro appassionato
II Andante un poco adagio
III Allegretto grazioso
IV Vivace

EMIL HOLMSTRÖM
PIANO

Johannes Brahms Intermezzo A-duuri op. 118/2
Johannes Brahms: Romanssi F-duuri op 118/5

VÄLIIAIKA 20 MIN

CHRISTOFFER SUNDQVIST
KLARINETTI
EMIL HOLMSTRÖM
PIANO

**Johannes Brahms: Sonaatti klarinetille ja pianolle
nro 2 Es-duuri op. 120/2**

I Allegro amabile

II Allegro appassionato

III Andante con moto - Allegro non troppo

KAZUTAKA MORITA
LYÖMÄSOITTIMET
NAOKI YASUDA
LYÖMÄSOITTIMET
JANI NIINIMÄKI
LYÖMÄSOITTIMET
JERRY PIIPPONEN
LYÖMÄSOITTIMET

Minoru Miki: Marimba Spiritual

SAULI ZINOVJEV: SOSPIRANDO 1 “AWAKE”

Sauli Zinovjev (s. 1988) nousi suomalaisen musiikkiyleisön tietoisuuteen marraskuussa 2014 saavuttamalla kolmannen sijan Kansainvälisessä Uuno Klami -sävellyskilpailussa orkesteriteoksella *Gryf* (2013). Kilpailumenestyksen jälkeen hänen tuotantonsa on karttunut monilla kiittävän vastaanoton saaneilla teoksilla, ja varsinkin orkesterimusiikki tuntuu hänen omimalta alueeltaan. Häneltä ovat tilanneet teoksiaan mm. Suomen ja Ruotsin radion sinfoniaorkesterit, Tapiola Sinfonietta, Kymi Sinfonietta ja Lausannen kamariorkesteri. Nyt huhtikuussa 2020 RSO:n oli määrä kantaesittää tilaamansa pianokonsertto, mutta esitys peruuntui koronavirusepidemian vuoksi.

Zinovjev ei ole kahlinnut itseään tiukasti rajautuviin tyylikategorioiden vaan korostaa taiteellisen työn vapautta ja luo omaa synteesiään erilaisista aineksista. Hänen musiikkinsa ilmaisuasteikko ulottuu pitkälinjaisesta melodiikasta intensiivisiin sointikenttiin ja väkevään rytmiseen sykkeyseen, ja usein teoksissa on vahva, jopa romanttissävyyinen tunnelataus.

Zinovjevin viimeaikaiseen kamarimusiikkituotantoon sisältyy neljän itsenäisen, eri kokoonpanoille sävelletyn *Sospirando*-teoksen sarja. Niistä ensimmäisenä valmistui lyömäsoittimille kirjoitettu *Sospirando 1 “Awake”* (2017), jolla on muiden saman otsikon alla olevien teosten tavoin lisänimi. Tässä tapauksessa lisänimi viittaa sekä heräämiseen tai hereillä oloon että teoksen tilanneeseen, vuonna 2016 perustettuun helsinkiläiseen *Awake Percussion* -lyömäsoitinyhtyeeseen.

Niin kuin otsikko “sospirando” (huo-kaillen, huoaten) antaa ymmärtää, teoksesta ei muotoudu mitään perkussiivista rytmi-ilottelua. Kyseessä on rauhallisesti kehkeytyvä teos, jonka sointimaailma koostuu vibrafonin ja marimban tremolo-eleistä ja signaalimaisen pelkistetyistä aihelmista sekä niiden seuraan myöhemmin liittyvästä symbaalista (lautasesta).

3

JOHANNES BRAHMS: SONAATIT KLARINETILLE JA PIANOLLE F-MOLLI OP. 120 NRO 1 JA ES-DUURI OP. 120 NRO 2

Johannes Brahms (1833–1897) oli jo jäämässä hyvin ansaitulle eläkkeelle, kun hän kävi keväällä 1891 kuuntelemassa Meiningenin hoviorkesterin konserttia. Hän kiinnitti huomionsa erityisesti orkesterin ensimmäiseen klarinetistiin Richard Mühlfeldiin ja kaivoi tämän innoittamana nuottipiirtimensä uudelleen esiin. Saman vuoden kesällä syntyi Mühlfeldiä varten

klarinettikvintetto ja trio klarinetille, sellolle ja pianolle ja kesällä 1894 vielä kaksi sonaattia, jotka jäivät hänen viimeisiksi laajamuotoisiksi teoksikseen. Mühlfeld ja Brahms soittivat sonaattien kantaesitykset Wienissä tammikuussa 1895 ja esittivät sen jälkeen teoksia laajalla kiertueella Saksassa ja Itävallassa.

Brahmsiin vetosi Mühlfeldin soitossa sen herkkyyks ja sävykyys. Hän kutsui Mühlfeldiä ”primadonnakseen” ja tämän soitinta ”neiti Klarinetiksi”. Sonaateissaan Brahms ei ryhtynytään tutkimaan klarinetin virtuosimahdollisuuksia vaan antaa soittimen laulaa usein sydämensä kyllyydestä. Hän hyödyntää tehokkaasti klarinetin eri rekisterien tunnusomaisia sointisävyjä sekä soittimen kykyä siirtyä nopeasti rekisteristä toiseen. Piano-osuus on puolestaan brahmsmaisen täyteläinen ja lähestyy usein hänen myöhäisten pianoteostensa tyyliä.

Brahmsin klarinettisonaatit ovat mestaruutensa huipulla olleen säveltäjän luomuksia ja kuuluvat klarinettiohjelmiston ydinteoksiin. Teoslajissaan, klarinetin ja pianon duosonaatteina, niillä ei ollut moniakaan ohjelmistoon jääneitä edeltäjiä, vaikka klarinetille oli jo Mozartista lähtien kirjoitettu muita hienoja kamarimusiikki-teoksia. Brahms laati teoksista myös alttoviuluversiot ja viuluversiot. Alttoviululle teokset soveltuvatkin hyvin, mutta viuluversiot ovat jääneet vain vähälle huomiolle.

Niin kuin Brahmsilla usein lähekkäin syntyneet saman teoslajin teokset myös klarinettisonaatit eroavat selkeästi toisistaan tai pikemminkin täydentävät toisiaan. Teoksista ensimmäinen, f-molli-sonaatti, on ilmaisultaan laaja-alaisempi ja voimakkaampi ja seuraa muodoltaan neliosaisista sinfonista suurmuotoa, kun taas Es-duuri-sonaatti on luonteeltaan hillitympi ja vapaammin muotoiltu kolmiosainen kokonaisuus.

F-molli-sonaatin ensiosa on teoksen osista laajin, yhdistelmä lyyristä lauluvoittoa ja tummasävyistä kuohuvaa dramatiikkaa. Osa alkaa pianon neljän tahdin johdannolla, jota seuraa klarinetin lavealinjainen pääaihe. Tiiviin kehittelyn lopussa

johdanto kuullaan harhauttavasti fis-mollissa, ennen kuin musiikki liukuu pääsävellajiin f-molliin, ja temaattinen prosessi jatkuu vielä kertauksessakin, joka kuin sonaatin päätöstä ennakoiden valaistuu hitaan koodan lopputahdeissa F-duuriin.

Hidas osa on kauttaaltaan herkän tunnelmallinen, kaarroksiaan elegantisti koristeleva. Kolmas osa on Brahmsille ominainen intermezzo-tyyppinen välisoa, eräänlainen kevennetty scherzo, kepeä, valoisa ja Ländler-rytmeineen paikoin kansanomaisenkin. F-duurissa oleva finaali on eloisan ja valloittavan teeman ympärille rakentuva rondo, jossa heti alussa kuultava kolmen toistuvan sävelen signaali toimii energiaa generoivana mottoaihelmana.

Vaikka kolmiosaisuus sinänsä on tavanomaista klassis-romanttisen kauden sonaateille, rakentuu Es-duuri-sonaatista epätavallinen kokonaisuus, sillä siinä ei ole varsinaista hidasta osaa. Sellaisen puuttamista kuitenkin kompensoi teosta hallitseva linjakas laulullisuus. Ensiosassa – esitysmerkinnältään kuvaavasti Allegro amabile (nopeasti ja rakastettavasti) – sekä pää- että sivuteema ovat luonteeltaan melodisia, eikä kehittelykään tiivisty erityisen jännitteiseksi. Sonaatin keskiosana on scherzo, jossa laulullisuus korostuu erityisesti osan vakaan koraalimaisessa trio-taitteessa.

Päätösosa alkaa maltillisessa tempossa esiteltävällä teemalla, josta rakentuu viiden muunnelman ja koodan kokonaisuus. Kolmessa ensimmäisessä muunnelmassa Brahms rikastaa tekstuuria tihentämällä nuottiarvoja, neljäs muunnelmä tuo osaan syvämielteisyyttä ja pianon hallitsema viides muunnelmä mollissa kuohuvaa dramatiikkaa. Koodassa romanttinen tunteikkaus tiivistyy lopulta lyhyeen loppuhuipennukseen.

JOHANNES BRAHMS: INTERMEZZO A-DUURI OP. 118/2 JA ROMANSSI F-DUURI

Kun tutustuminen Richard Mühlfeldiin oli saanut Brahmsin luopumaan eläkehaaveistaan, syntyi klarinettiteosten lisäksi muutakin musiikkia. Vuosiin 1892–93, klarinettiteosten kahden luovan aallon väliin, sijoittuvat mm. hänen viimeiset pianoteoksensa, pienimuotoisista kappaleista koostuvat opukset 116–119. Niissä samoin kuin 1870-luvun kokoelmassa op. 76 Brahms suosi kahta usein esiintyvää lajiniemikettä capriccio ja intermezzo, joista capricciot ovat luonteeltaan voimakasileisempiä kuin intermezzot. Näiden lisäksi myöhäisissä kokoelmissa esiintyy myös muutamia muita lajiniemikkeitä (rapsodia, romanssi ja balladi).

Myöhäisissä pianoteoksissaan Brahms oli edennyt kauas monien varhaisteostensa pianistisesta suurieleytydestä ja ulkoisesta draamasta. Useimmissa kappaleissa Brahms on kohdistanut huomionsa hioutuneeseen sisäiseen itsetutkiskeluun,

ja pianistiset haasteet ovat pikemminkin tulkinnallisia kuin ulkokohtaisen teknisiä.

Intermezzo A-duuri op. 118/2 on lempeässä lämmössään ja pohdiskelevassa melodisuudessaan tyyppillinen Brahmsin myöhäisen ”intermezzo-tyylin” edustaja. Sen tunnemaailmaa syventää fis-molliin taittuva keskijakso, jossa musiikin yli pyyhkäisee kipeänherkästi hivelevä surumielisyyden häivähdys.

Onnen ja surumielisyyden yhdistelmä ja jopa niiden samanaikaisuus korostuu myös Romanssissa F-duuri op. 118/5. Pääaiheen melodia esitellään oktaaveissa väliäänissä, ja aiheessa on vahvaa vetoa F-duurista rinnakkaissävelajiin d-molliin. Keskitäite muodostaa basso ostinatton yllä soljuvine bachmaisine kuvioineen selkeän vastakohtan pääaiheelle, johon palataan trilliketjujen värittämän käänteen kautta.

5

MINORU MIKI: MARIMBA SPIRITUAL OP. 118/5

Japanilainen Minoru Miki (1930–2011) kuuluu mm. ikätoverinsa Tōru Takemitsun rinnalla siihen säveltäjäpolveen, joka alkoi luoda uraansa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Hänen musiikissaan on länsimaisen tradition rinnalla vahva japanilainen elementti, joka tulee esiin sekä perinteisten soittimien käytössä, perinteisinä melodisina aineksina että japanilaisina aihevalintoina. Hänen tuotantonsa keskeisen teossarjan muodostavat yhdeksän Japanin historiaa 1500 vuoden ajalta luotaavaa oopperaa.

Minoru Miki alkoi tehdä yhteistyötä japanilaisen marimbataiturin Keiko Aben kanssa jo 1960-luvun lopulla, jolloin syntyivät Time for Marimba (1968) ja marimbakonsertto (1969). Miki palasi marimban pariin loppuvuodesta 1983, jolloin hän alkoi säveltää jälleen Keiko Aben pyynnöstä teosta Marimba Spiritual (1984) marimballe ja kolmelle lyömäsoittajalle. Teoksesta on sittemmin tullut yksi marimballe sävelletyn ohjelmiston suursuosikeista.

Kun Miki sävelsi Marimba Spiritualia, hänen mielessään oli Afrikassa samoihin aikoihin koettu nälänhätä. Japanissa sodanjälkeiset vaikeat vuodet kokeneena hänen oli helppo samastua tilanteeseen, ja Marimba Spiritualissa hän halusi ilmentää tuntojaan. Miki kokee sanassa "spiritual" tässä yhteydessä kaksi merkitystä: yhtäältä se on adjektiivi ja tarkoittaa "henkistynyttä", toisaalta se on tiettyyn uskonnollisen musiikin muotoon liittyvä substantiivi (vrt. negro spiritual), ja sen tavoin tässä-

kin on solisti (marimba) ja sen tukena oleva kuoro (lyömäsoitinyhtye).

Marimba Spiritual jakaantuu kahden pääjaksoon. Marimban soolona alkava ensimmäinen jakso on meditatiivinen requiem. Toinen pääjakso on "eloisa ylösnousemusjuhla", jossa marimban taiturillisten kuvioiden ja villisti kieppuvien melodioiden rinnalla on kolmen lyömäsoittajan yhtye energisine, sykettä tehokkaasti kohottavine rytmeineen.

Kimmo Korhonen